DE KOLONIALE POLITIEK

ONDER

DEN RAADPENSIONARIS

RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK.

Bovenstaande titel brenge niemand in de gedachte, dat hetgeen hier volgen zal, een koloniaal polemisch karakter draagt, vreemd aan het doel der instelling waarvan dit tijdschrift uitgaat.

De lezer zij verzekerd, dat deze bijdrage zich beweegt op zuiver historisch terrein. Hij zal kennis kunnen nemen, uit onvervalschte bescheiden, van de zienswijze omtrent het beheer onzer Oost-Indische Bezittingen, tijdens de Bataafsche Republiek, onder den Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck.

Aan de mededeeling dier oorkonden, dient echter een kleine geschiedkundige terugtred vóóraf te gaan.

Bij het einde der vorige eeuw, naderde ook de eenmaal zoo magtige en rijke Oost-Indische Kompagnie haar ondergang.

Op haar graf ontkiemde eene nieuwe plant, eene kweekeling van den pas geboren tijdkring.

Natuurlijk waren, op dien oogenblik, de meeningen zeer uiteenloopend, omtrent de wijze waarop onze Oost-Indische Bezittingen behoorden te worden bestuurd.

Eenigen hechtten zich vast aan het voorledene, anderen wezen met nadruk op het tegenwoordige en toekomende.

Twee mannen stelden zich destijds op den voorgrond.

De een Dirk van Hogendorp, gewezen gezagvoerder van Java's Oostkust was een geheel nieuw systema van handel en kultuur toegedaan.

De ander Mr. Sebastiaan Cornelis Nederburgh, vroeger

Kommissaris-Generaal, stond het oude beginsel van handelsmonopolie en verpligte kultuur voor.

Beide streden voor hunne denkwijze, in gedrukte en geschrevene memoriën, bijdragen en berigten.

Die strijd gaf aanleiding tot de benoeming, bij besluit van het Staatsbewind dd. 11 November 1802, eener Kommissie ter beantwoording van de vraag:

"Op welken voet en wijze in het vervolg, de handel in 's lands Bezittingen in Oost-Indië zou behoren gedreven en die Bezittingen bestuurd te worden, in voege dat aan dezen de hoogst mogelijke trap van welvaart; aan den koophandel der Republiek het meeste nut en aan 's lands finantiën het meeste voordeel worden aangebragt."

Tot leden van die Kommissie werden aangesteld:

D. van Hogendorp.
J. Meerman.
Mr. S. C. Nederburgh.
F. O. J. Pontoij.
W. Six.
C. A. Verheull, en
R. Voute.

De Heeren Nederburgh en Verheull bedankten aanvankelijk voor het lidmaatschap in die Kommissie, voornamelijk omdat zij met den burger D. van Hogendorp, ten aanzien van Oost-Indische aangelegenheden, te veel in gevoelen verschilden.

Die bezwaren werden bij de besluiten van het Staatsbewind van 29 November 1802, N°. 34ª en 34ᵇ opgelost, zoodat zij de benoeming aannamen.

Op den 31ᵉⁿ Augustus 1803, diende deze Kommissie haar rapport bij het Staatsbewind in, vergezeld van onderscheidene ontwerpen van Bestuurs-Reglementen en instruktien. Zij had daarmede gedefungeerd. (1)

Het Staatsbewind stelde de stukken, bij besluit van 1 September 1803 in handen van de Kommissie uit zijn midden, belast met de zaken van de Marine en Koloniën. (2)

---

(1) Ieder lid deklareerde *f* 12 daags van 1 December 1802 tot 31 Augustus 1803, of over 274 dagen *f* 3285. De Kommissie had dus in het geheel gekost *f* 22,995.

(2) Dit besluit van 1 September 1803, schijnt in het oud Koloniaal archief niet voorhanden te zijn; doch blijkens latere besluiten hield het gezegde dispositie in.

Inmiddels was reeds door deze zelfde Kommissie, den 14[en] April 1803, aan het Staatsbewind voorgesteld, om over te gaan tot het benoemen van een Gouverneur-Generaal, waartoe zij aanbeval, den Heer Dirk van Hogendorp, destijds Extraordinaris Envoyé en Minister Plenipotentiaris van den Staat, bij het hof van Rusland.

Het Staatsbewind besloot nog dienzelfden dag (besluit van 14 April N°. 37[a]), dat op den 21[en] April daaraanvolgende, tot die benoeming zou worden overgegaan.

Dit is echter niet geschied; doch bij besluit van 24 Mei 1804 N°. 34[a] schreef het Staatsbewind den Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissementen aan, om eene opgaaf in te zenden van zoodanige personen als, volgens zijn oordeel, geschikt zouden zijn, om tot Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië te worden aangesteld.

De Raad antwoordde: dat, naar luid van art. 48 der Staatsregeling, vóóraf behoorde te zijn gearresteerd, het charter voor de Indische Koloniën, dat evenwel aan den anderen kant nadeelige gevolgen te duchten waren uit den staat der Indische Regering en in het bijzonder, uit de ver gevorderde jaren en toenemende zwakheid van den Gouverneur-Generaal Siberg, zoodat daarin provisionele voorziening noodig scheen; weshalve hij in overweging gaf, om den Gouverneur-Generaal J. Siberg zijn verzoek om ontslag toe te staan en de waarneming van dat ambt ad interim op te dragen, aan den eersten Raad van Indië A. H. Wiese.

De Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissementen eindigde, met bij het Staatsbewind aan te dringen, op eene spoedige arrestering van gezegd charter, tot zóólang dispensatie verzoekende van het indienen der bedoelde opgave.

(Brief van 27 Mei 1804.)

Met dat voorstel nam het Staatsbewind geen genoegen en hield bij besluit van 29 Mei 1804 N°. 3, nader bij den Raad aan, om aan de lastgeving van 24 Mei 1804, alsnog te voldoen.

Dientengevolge ontving het Staatsbewind van den Raad, bij brief van 4 September 1804, de verlangde voordragt, bestaande uit drie personen:

C. A. Verheull, oud-Kapitein ter zee,

J. W. Janssens, Gouverneur-Generaal en Chef aan de Kaap de Goede Hoop; en

Mr. C. Th. Elout, Prokureur-Generaal bij het Nationaal Geregtshof.

Bij besluit van het Staatsbewind van 14 September 1804, N°. 35, werd die voordragt in advies gehouden en tevens bepaald:

1°. dat tot de in werking brenging van het charter voor de Aziatische bezittingen en het organiseren der Regering aldaar, zou worden benoemd, eene Kommissie van drie personen, uit het vaderland derwaarts te zenden;

2°. dat een der leden van de gemelde Kommissie dadelijk zou worden aangesteld tot Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië, op den voet en instruktie, nader te arresteren en dat hij, na zijne komst aldaar, de funktiën van Gouverneur-Generaal op zich zou nemen;

3°. dat de voet en wijze waarop, zoo mede de instruktie voor de Kommissie, nader zou worden bekrachtigd;

4°. dat voor de benoeming der Kommissie en de keuze daaruit van een Gouverneur-Generaal, zou worden bestemd Vrijdag den 24sten September 1804.

Het Staatsbewind noodigde ten slotte den Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissementen uit, om ten spoedigste en uiterlijk binnen veertien dagen, eene Koncept-instruktie voor de bedoelde Kommissie zamen te stellen en te adviseren omtrent den finantiëlen voet, waarop zij zou behooren te worden ingerigt.

Bij brief van den 26sten September 1804, vroeg daarop de Raad aan het Staatsbewind: of hij het daarvoor moest houden, dat het koncept-charter, benevens de verdere voorslagen tot het invoeren van eene nieuwe Regering en administratie van Justitie en van verscheidene andere nuttige hervormingen en verbeteringen in Indië, door de Staats-Kommissie ten vorigen jare (31 Augustus 1803) gedaan, behoorden uit te maken de grondregelen van de voor Indië bestemde Kommissie, met verzoek om, ingeval zulks niet in de bedoeling lag van het Staatsbewind, zoodanige andere onderrigting van zijne inzigten nopens de invoering van een nieuw charter in Indië en het organiseren der Regering aldaar, te mogen ontvangen, als noodig waren, om aan den last, vervat in het besluit van 14 September 1804, N°. 35b, te kunnen voldoen.

Daarop is gevolgd het besluit van het Staatsbewind van 27 September 1804 N°. 19a, waarbij:

1°. is gearresteerd een Koncept-charter, nadat alvorens gekonsulteerd was, het gerapporteerde door de Kommissie voor

de Marine en Koloniën, die ten gevolge van een geheim besluit (kommissoriaal van den 1sten September 1803 L[a]. F) geëxamineerd had, dat gedeelte van het alstoen in hare handen gestelde rapport der kommissie tot de Oost-Indische zaken van 31 Augustus 1803, waarbij het koncept-charter voor de Aziatische Bezittingen der Bataafsche Republiek, aan het Staatsbewind was gesuppediteerd geworden.

2°. Gemeld koncept-charter is aangenomen als basis van de door den Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissementen, zamen te stellen koncept-instruktie voor de eventuële Kommissie naar Indië uit te zenden, met last op dien Raad, om daarbij zoodanige andere punten te voegen, als verder door hem gepast zouden worden bevonden [1].

Als beginsel vindt men in dit charter aangenomen, het bevorderen der partikuliere handels- en landbouw-nijverheid, naast het oude stelsel der kontigenten en verpligte leverantiën.

Dit besluit van 27 September 1804 N°. 19a kwam echter niet tot uitvoering, naardien inmiddels de Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck, met de uitvoerende magt werd bekleed [2].

Hij legde op den 29sten April 1805 den eed af en aanvaardde

---

[1] Vermelding verdient de omstandigheid, dat het Staatsbewind bij besluit van 18 September 1804, N°. 8, voor notificatie aannam, een brief van den Heer Dirk van Hogendorp, geschreven te Petersburg, den 30 Julij te voren, waarbij deze zich verpligt vond te verklaren, het gearresteerde charter en de instructiën voor Oost-Indië te houden voor den eenigsten regel en rigtsnoer, waarnaar de ambtenaren aldaar, hun gedrag zouden behooren in te rigten en tevens, dat, indien het Staatsbewind bij de organisatie der Hooge Regering in Indië, hem met een post zoude gelieven te begunstigen, hij zich dienovereenkomstig en aan alle nadere bevelen, met ter zijdestelling van alle verschillen van opiniën, zoude gedragen.

[2] Een nieuw ontwerp van Staatsregeling; de benoeming van R. J. Schimmelpenninck en diens kwalificatie tot invoering dier Staatsregeling, werden te zamen door het volk aangenomen en goedgekeurd, met eene meerderheid van 353,186, tegen 136 stemmen. Men moest stemmen met *ja* of *neen*.

De specifieke uitslag der stemming was als volgt:

DEPARTEMENTEN.	JA.	NEEN.	STEMGEREGTIGDEN.	VOOR.
Braband	1220.	13.	37,210.	37,197.
Gelderland	1643.	18.	42,197.	42,179.
Groningen	1323.	1.	19,078.	19,077.
Holland	3399.	48.	152,143.	152,095.
Overijssel	4157.	17.	38,992.	38,975.
Utrecht	432.	22.	15,825.	15,803.
Friesland	1447.	11.	31,531.	31,520.
Zeeland	472.	6.	16,346.	16,340.
	14,093.	136.	353,322.	353,186.

den 5den Mei daaraanvolgende het bestuur, met eene plegtige aanspraak in de vergadering van Hun Hoog Mogenden, vertegenwoordigende het Bataafsch-Gemeenebest.

Onder de maatregelen door het Staatsbewind, sedert het bovenvermeld besluit van 27 September 1804 N°. 19a genomen, behoort hier nog te worden gewezen, op het besluit van 19 October 1804 N°. 32a, waarbij de Gouverneur-Generaal J. Siberg honorabel ontslagen en in diens plaats, bij provisie, werd aangesteld, de eerste Raad en Directeur Generaal A. H. Wiese.

Aanstonds trok zich de Raadpensionaris Schimmelpenninck, de koloniale aangelegenheden, met de meeste belangstelling en schier ongeëvenaarde inspanning en arbeidzaamheid aan en liet zich voorlichten door uitstekende mannen, van welke politieke rigting ook.

Deze waren de Heeren Elout, van Grasveld, Mollerus, Scholten van Aschat en Nederburgh.

De beide eerstgenoemden werden bij besluit van 11 November 1805 N°. 28 benoemd tot Kommissarissen-Generaal over Bataafsch Indië, terwijl C. H. van Grasveld, toenmaals Minister aan het hof van Portugal, tevens de aanstelling ontving van Gouverneur-Generaal van Bataafsch Indië en Luitenant-Generaal der Republiek.

Dit besluit was van den volgenden inhoud:

"In overweging genomen zijnde, dat binnen kort zal worden overgegaan tot het vaststellen eener nieuwe wijze van bestier der Indische Regering, justitie en handel in Indiën; en wijders dat, ter meerdere bespoediging van deze zo dringende als gewigtige zaak, reeds dadelijk behoord te worden bepaald, hoedanig de alzo vast te stellen wijziging zoude dienen te worden daargesteld.

"Is besloten, de invoering daarvan op te dragen en toe te betrouwen aan twee geschikte en van hier uit te zenden Commissarissen-Generaal, met alle zodanige ampele magt en autoriteit, als volgens den aart dier zendingen, bij eene nader te formeren instructie zal worden bevonden te behoren, en dat wijders tot het volvoeren van dezelve Commissie zullen worden benoemd en aangesteld, gelijk daartoe benoemd en aangesteld

---

Men zij indachtig, dat Drenthe destijds behoorde onder Overijssel, en dat de stemgeregtigden, die geen stem uitbragten, geacht werden, de voorgedragene punten te hebben aangenomen.

worden bij dezen, de Heeren C. H. van Grasveld, Minister van dezen Staat aan het hof te Portugal en Mr. Cornelis Theodorus Elout, Procureur-Generaal bij het Nationaal Geregtshof en lid der commissie tot het ontwerpen van een algemeen wetboek.

"En voorts in aanmerking genomen zijnde, dat van hier almede behoord te worden uitgezonden een geschikt persoon, als Gouverneur-Generaal van Bataafsch Indië, en dat aan denzelven, als tevens zijnde Opperbevelhebber over de land- en zeemagt van den Staat daar te lande, behoord te worden opgedragen eene hooge militaire charge, is al wijders besloten tot Gouverneur-Generaal van Bataafsch Indiën en tot Luitenant Generaal, in dienst der Republiek te benoemen en aan te stellen, gelijk daartoe benoemd en aangesteld wordt bij dezen, de hiervoren benoemde Commissaris-Generaal C. H. van Grasveld, zullende de benodigde Commissiën voor dezelve benoemde personen, in hunne respectieve qualiteiten, ter Staats-secretary worden opgemaakt en gedepecheerd."

Een Reglement op het beleid der Regering en het Justitiewezen en den handel op en in de Aziatische bezittingen der Bataafsche Republiek; eene instruktie voor de Kommissarissen Generaal, zoo mede, eene instruktie voor den Gouverneur-Generaal, werden zamengesteld en gearresteerd, bij geheim besluit van 27 Januarij 1806 L^a^. Q.

De bekrachtiging eener nadere geheime instruktie voor Kommissarissen-Generaal, volgde bij besluit van 10 Februarij 1806 L^a^. G.

De opene brieven, waarmede kennis werd gegeven van de benoemingen van genoemde Heeren tot Kommissarissen-Generaal en Gouverneur-Generaal, zijn vastgesteld bij besluit van 27 Januarij 1806 N°. 30 en luidden aldus:

"Hun Hoog Mogenden, vertegenwoordigende het Bataafsche Gemeenebest, allen dengenen, die dezen zullen zien of horen lezen Salut! doen te weten:

"Nademaal wij, ten nutte van den Staat in het algemeen en van deszelfs Asiatische Bezittingen in het bijzonder, hebben goedgevonden te arresteren een Reglement op het beleid van de Regering en het justitiewezen in de Asiatische Bezittingen der Bataafsche Republiek en van den handel op en in dezelve Bezittingen; en wij tevens hebben besloten, de invoering daarvan op te dragen en toe te betrouwen aan twee geschikte en van hier uit te zenden Commissarissen-Generaal;

"Zo is het, dat wij, ons verlatende op de goede trouw, kennis en vigilantie van de Heeren Mr. C. T. Elout, Procureur-Generaal bij het Nationaal Geregtshof en lid van de Commissie tot het ontwerpen van een algemeen wetboek en C. H. van Grasveld, Minister van dezen Staat bij het hof van Portugal, dezelve Heeren hebben gecommitteerd en gequalificeerd, gelijk wij doen bij dezen, om, als ons representerende, ingevolge derzelver instructie in alle de bezittingen van den Staat in Asia, het alzo bij ons gearresteerd Reglement in te voeren en in werking te brengen; gevende hen, ten dien einde ampele magt en autoriteit, van alle de bestaande Collegiën van Bestuur en alle hoge en lage ambtenaren, voor zoverre derzelver gezag en bedieningen met de nieuwe wijze van Bestuur mogten strijdig bevonden worden, te ontbinden, dezelve door andere inrigtingen te doen vervangen, alle openvallende bedieningen dadelijk te vervullen en in het algemeen alle zodanige middelen te bezigen, als tot beter bestuur der Politie, Justitie en Commercie, overeenkomstig onze bedoeling dienstig zijn. Wijders de Vorsten en Volken met welke de Staat verbindtenissen heeft en die dezelve getrouwelijk nakomen, van onze vriendschap, genegenheid en protectie te verzekeren en dezelve dadelijk te doen verlenen, met dezelve nadere verbindtenissen, welke de in te voeren veranderingen nodig zouden maken, aan te gaan en hen, die zich aan de aan te gane verbindtenissen mogten onttrekken, daartoe door alle wettige middelen te doen noodzaken en wijders, in het algemeen, de eer en het gezag van den Staat wettiglijk te handhaven, waartoe aan hen gezamenlijk en aan elk hunner afzonderlijk, waar zij zich ook in de Asiatische Bezittingen zouden mogen bevinden, zodanige ampele magt en autoriteit gegeven wordt, als wij aan hen hebben opgedragen.

"Ontbiedende en bevelende wij derhalven alle onze Gouverneurs, Directeurs, Commandeurs, mitsgaders alle andere hoge en lage dienaren en onderzaten van den Staat in Asia, waar voornoemde Commissarissen zich, hetzij gezamenlijk, hetzij afzonderlijk in hunne qualiteit zouden mogen bevinden, hen als Commissarissen-Generaal te erkennen, te respecteren en te gehoorzamen en alle mogelijke hulp en adsistentie te bewijzen; want wij zulks ten meesten nutte van den Staat en deszelfs Asiatische Bezittingen bevonden hebben alzo te behoren."

"Gedaan en gegeven in den Haag, onder het Groot zegel van den Staat, op den 27 Januarij 1806.

Raadpensionaris
(w. g.) R. J. SCHIMMELPENNINCK,
Ter ordonnantie,
De algemeene Secretaris van den Staat,
(w. g.) C. G. HULTMAN.

Die Reglementen en Instruktiën, hoezeer daarbij voor het meerendeel tot rigtsnoer waren genomen de koncepten van de Staats-Kommissie van 1803, bij besluit van het Staatsbewind der Bataafsche Republiek van 27 September 1804 vastgesteld, weken niettemin op enkele punten daarvan af.

Die afwijking zal o. a. duidelijk worden, uit de wijziging van verscheidene artikelen. Bij voorbeeld:

Charter van de Staats-Kommissie van 1803, gearresteerd bij besluit van het Staatsbewind, dd. 27 September 1804, No. 19[a].	Regerings-Reglement van den Raadpensionaris Rutger Jan Schimmelpenninck, gearresteerd bij besluit van 27 Januarij 1806, Lo. Q.
ART. 56.	ART. 48.
De meest geschikte middelen zullen met overleg van de Inlandsche Regenten worden beraamd en in het werk gesteld om, in het gebied der Bataafsche Republiek in Oost-Indië, het lot van den gemeenen Inlander te verbeteren en te verzekeren, alle onregelmatige en willekeurige belastingen af te schaffen en den landbouw, zooveel mogelijk, aan te moedigen en uit te breiden. De inlandsche wetten, zeden en gewoonten zullen bewaard blijven. Als gronden van de verbeteringen,	De meest geschikte middelen zullen met overleg van de Inlandsche Regenten worden beraamd en in het werk gesteld om, in het gebied der Bataafsche Republiek in Oost-Indië, het lot van den gemeenen Inlander te verbeteren, *welvaart en voorspoed onder hen te bevorderen*, alle onregelmatige en willekeurige belastingen af te schaffen, *de misbruiken op het stuk der Heerendiensten ingeslopen, zorgvuldig te weren*, en eindelijk den landbouw en handel aan te moedigen en uit

waarvoor het inwendig bestuur van het eiland Java vatbaar kan worden geoordeeld, kunnen niet in aanmerking komen, de beginselen van eigendom van grond onder de gemeene Javanen en de afschaffing van Heerendiensten.

te breiden, met inachtneming van de oorspronkelijke Inlandsche zeden, gewoonten en godsdienst.

ART. 99.

De vrije cultuur van alle voortbrengselen, welke in de Bezittingen van den Staat in Indië kunnen worden aangekweekt, is aan een iegelijk der ingezetenen van die Bezittingen geoorloofd, met uitzondering alleen van *kruidnagelen*, *notenmuskaat*, *koffij*, *peper* en *amphioen* en onverminderd de plaats hebbende inrigtingen omtrent de contingenten en verpligte leverantien of zodanige andere als daaromtrend zouden mogen worden gemaakt.

ART. 83.

De vrije cultuur van alle voortbrengselen, welke in de Bezittingen van den Staat in Indië kunnen worden aangekweekt, wordt aan de ingezetenen dier Bezittingen toegestaan, met uitzondering nogthans van *kruidnagelen*, *notenmuskaat* en *amphioen*, en onverminderd de plaats hebbende inrigtingen omtrent de contingenten en verpligte leverantien, of zodanige andere als daaromtrend zouden mogen worden gemaakt. Ten aanzien van de cultuur van *koffij* en *peper* zullen met voorzigtigheid en beleid, zodanige andere en betere maatregelen worden ingevoerd, waardoor het product dier cultuur vermeerderd en daardoor de algemeene welvaart bevorderd wordt.

Bij het introduceren van die maatregelen zal worden in het oog gehouden, dat het meeste belang van het Moederland, met het grootste nut en voordeel der Inlanders gepaard ga en alle smokkelarijen worden tegengegaan.

Onder de voorschriften van de Staats-Kommissie van 1803

uitgegaan, welke Schimmelpenninck zoo goed als gaaf overnam, verdient bijzondere aandacht, art. 14 van de Instruktie voor den Gouverneur-Generaal van Bataafsch Indië, dat art. 36 werd van de Instruktie voor de Kommissarissen-Generaal Elout en van Grasveld.

Het is van den volgenden inhoud:

"Ten einde bij het Bestuur over den Inlander op Java, hetwelk van wege den Staat zal worden uitgeoefend, alle plaats hebbende misbruiken, zooveel mogelijk worden weggenomen en ten einde dit Bestuur meer en meer te verbeteren op eene wijze, waarmede aan de eene zijde de wetten, zeden en gewoonten van den inlander ongeschonden gelaten en aan den anderen kant zijn gelukstaat, volgens zijne begrippen bevorderd, mitsgaders het nut en de voordeelen van het eiland Java voor den Staat, onder Gods zegen, verder kunnen worden uitgebreid, zo zullen Kommissarissen-Generaal zorgen, dat in alle districten van het eiland, staande onder de onmiddelijke heerschappij van den Staat:

1°. de eilanders volkomen en duidelijk onderrigt worden van hetgeen in het opgemeld Reglement bepaald is, omtrend het nemen of aannemen van giften, gaven en geschenken en zich daarnaar, zo omtrend zijne minderen als meerderen, stiptelijk te gedragen;

2°. *de Heerendiensten zoveel worden beperkt, als 's lands zeden en gewoonten, met de plaatselijke omstandigheden maar immer kunnen gedogen,* mitsgaders in die evenredigheid verdeeld, dat de last daarvan voor den gemeenen man, zo dragelijk mogelijk zij;

3°. dat het verhuren van dessa's of districten door de Regenten met allen nadruk worde tegengegaan en op de meest voegelijke wijze geëffectueerd; dat de thans verhuurde dessa's weder komen onder het bestuur der Regenten, aan welke zij toebehoren;

4°. *dat worde voortgegaan met van tijd tot tijd kadasters te formeren van de bevolking, hoeveelheid, uitgestrektheid en gesteldheid der landerijen onder elk Regentschap sorterende,* of aan particulieren in eigendom toebehorende en naar aanleiding van dit een en ander, met overleg der Regenten, voor zoveel de Regentschappen aangaat, beraamd worden de meest geschikte middelen, om het lot van den gemeenen Inlander te verbeteren en te verzekeren; om de inkomsten welke de Regenten, naar 's lands wijze, of de

bijzondere eigenaren genieten, onder vaste bepalingen te brengen; om alle onregelmatige en willekeurige belastingen af te schaffen en om laatstelijk den landbouw, zooveel doenlijk, aan te moedigen en uit te breiden, ten einde de daaruit voortspruitende revenûen van den Staat tevens te vermeerderen.

"Uithoofde van de grote aangelegenheid dezer zaken en de autoriteit en voorzigtigheid, nodig, om zulks met het gewenschte succes, ten effecte te geleiden, zullen de eerste grondslagen daartoe, zoveel mogelijk, door Commissarissen-Generaal of een van hun beiden in persoon, worden gelegd.

"Zullende zij echter ook het vermogen hebben, om daartoe te benoemen eene Commissie, bestaande uit zodanige personen, als zij daartoe de geschiktste zullen oordelen, te dien einde door hen met eene speciale instructie te voorzien en gehouden met hen te corresponderen en hunne orders in de uitvoering van alles, wat tot die werkzaamheden betrekking heeft, te gehoorzamen."

Ten aanzien van de partikuliere suiker-industrie werd gevolgd het voorstel van de Staats-Kommissie van 1803, boven vermeld namelijk, om zich van de Bataviasche suiker-molenaars zooveel mogelijk los te maken, door het staken van alle geldelijke ondersteuning en door vrije beschikking te verleenen over het geheele produkt tegen betaling van een billijk equivalent; terwijl de suikermolens op Java's Noord-Oostkust, langzamerhand buiten medewerking behoorden te worden gesteld, met uitzondering van die te *Batang* (*Pekalongan*) en in *Japara*, die als modellen konden dienen, wegens hunnen verbeterden aanleg.

Deze beschikkingen van den Raadpensionaris Schimmelpenninck van 27 Januarij 1806, konden evenmin ten uitvoer worden gelegd, als die van het Staatsbewind, bij besluit van 27 September 1804 genomen; vermits op den 5en Junij daaraanvolgende Koning Louis Napoleon te Parijs de regering over Holland had aanvaard.

Op den 18en Junij 1806 deed de nieuwe Koning zijne intrede in 's Gravenhage.

Omtrent een maand daarna, den 29en Julij 1806, werd de *Raad der Aziatische Bezittingen en Etablissementen* ontbonden en in de plaats van dat kollegie, een *Minister van koophandel en kolonien* aangesteld.

De benoemde, toen reeds op reis naar Indië, in Amerika aanwezige Kommissarissen-Generaal C. H. van Grasveld en Mr. C. Th. Elout, werden teruggeroepen en nadat zij den 4en Januarij 1807 in het vaderland waren teruggekeerd, ontving de toenmalige Kolonel-Generaal Mr. H. W. Daendels, bij besluit van 28 Januarij 1807, zijne aanstelling als Gouverneur-Generaal van Nederlandsch Indië.

Na deze beknopte geschiedkundige herinnering, volgen nu de besprokene staatsstukken in hun geheel. Zij zijn, voor zoover mij bekend is, nooit openbaar gemaakt en aan de aandacht der histirici, naar het schijnt, ontsnapt, welligt omdat de gesteldheid der tijden, hunne toepassing hebben belet.

Ter aanvulling dier leemte, meende ik alzoo, door de publicering er van, geen onnut werk te verrigten. De belangstellende lezer is nu in de gelegenheid gesteld, om de vergelijking dezer bescheiden met die van 1803 en latere diergelijke, naar verkiezen, voort te zetten [1].

Taal en stijl zijn behouden zooals zij in de kopijen, berustende bij het Rijks-archief en het Ministerie van Kolonien, worden aangetroffen, met enkele verandering evenwel in de spelling, waar die door al te groote willekeurigheid, gelijk in dien tijd regel was, de lektuur lastig kon maken.

D. W. SCHIFF.

'S GRAVENHAGE, 16 Mei 1865.

---

[1] Het rapport van de Staats-Kommissie van 1803, benevens de daarbij behoorende charters en instructiën, is meermalen door den druk openbaar gemaakt en mag dus verondersteld worden, in handen te zijn, of onder het bereik voor raadpleging te liggen van ieder wien de Oost-Indische aangelegenheden ter harte gaan.